

PARTIDUL ȚĂRĂNIST RADICAL ÎN DOBROGEA. ORGANIZAȚIILE JUDEȚENE, DUROSTOR ȘI CALIACRA - 1932-1948

Din nefericire, marii istorici ai României contemporane s-au oprit, cu predilecție, asupra istoriei politice interbelice și a partidelor mari - Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc-. În acest context, ca un pariu științific, am realizat, într-o teză de doctorat și am publicat printr-o carte¹, o monografie a istoriei partidului condus de Grigore Iunian, Partidul Țărănist Radical (PȚR).

Partidul la care m-am oprit a trăit între 1932 și 1940 și s-a "topit" apoi, printr-o păstrare de personalități și de personalitate, în PNT și în PCR. În privința liderului de necontestat al acestui partid, om politic de talie națională, Grigore Iunian, a apărut o carte a lui Nicolae Mischie². Eu însumi am cercetat portrete, atât în lucrarea citată³, cât și în articole și studii speciale⁴.

Unitatea de măsură a unui partid în perioada interbelică o constituia, ca și astăzi, rezultatul în alegerile electorale, generale și locale. Organizația județeană era unitatea de măsură cantitativ-calitativă. De pildă, Partidul Țărănist Radical (în mod eronat se scrie în mai toate lucrările de istorie politică *Partidul Radical Țărănesc*) avea organizații județene puternice la Lăpușna, Soroca, Brașov, Gorj, Odorhei.

Dobrogean fiind, m-am ocupat, pe cât am putut, a "lumina" și aceasta subțire fantă de viață politică din județele din dreapta Dunării. Am publicat un material despre Tulcea și Constanța⁵, am rămas dator cu unul, pe care timpurile nu mi l-au îngăduit, asupra județelor din Cadrilater. În cartea amintită, am făcut trimiteri, de ajuns să mă oblighe la ceea ce urmează⁶.

Atrag atenția, de la început, că, în Dobrogea, partidul lui Grigore Iunian n-a fost puternic. Oprindu-ne la cele două județe, cu probleme distincte, chiar și în cadrul Dobrogei⁷, o fac ca o completare spre un întreg, în legătură cu care, lucrările, deși nu lipsesc, datorită condițiilor, n-au cuprins, în mod expres, Cadrilaterul, subiect tabu sub regimul comunist⁸.

Organizația PȚR în județul Caliacra

Este una dintre primele organizații iunianiste. Încă de la 6 noiembrie

1932, reprezentanții grupului dezident național-țărănesc aveau discuții cu Grigore Iunian. Pe 20 noiembrie, luau parte la Congresul de întemeiere a Partidului Radical Țărănesc, iar, pe 6 decembrie, la Bazargic, avea loc o mare manifestare radical-țărănistă⁹. Organizația se extinde. În curând, va cuprinde, oficial, 46 de comune¹⁰ și întreaga organizație liberală de Cavarna trece la Iunian¹¹. La jumătatea lui mai 1933, avea deja loc congresul organizației județene, la Bazargic, și se întărea, legal, conducerea organizației, formată din doctor Păcuraru – președinte-, și secretar general, institutorul Papazisu¹². Cu același prilej, avea loc o mare întrunire, în prezența multor locuitori, de diverse origini etnice, iar, la banchet, se vorbește în românește, bulgărește și turcește¹³.

Acum și mai târziu, de pildă, la Congresul din 19 mai 1935, precum și în organul județean de presă¹⁴ – căci, între martie și iulie 1933, a apărut, la Silistra, ziarul "Glasul țăranilor" (e un ziar de entuziasm scurt, prefigurând, de altfel, destinul organizațiilor la care ne referim) – s-au fixat atitudini față nu doar de problemele generale, ci și de cele specifice, problema națională, de exemplu. Trebuie spus că viziunea conducătorilor organizației județene Caliacra nu depășea granițele județului și deci, se spicuiu doar acele probleme care-i preocupau pe locuitorii județului. Că problema națională, mai concret spus a etniilor din județul Caliacra, era importantă¹⁵, aceasta se vede și din componența conducerii: în 1935, în afara celor doi amintiți mai sus, mai apărea, ca vicepreședinte, N. Icerenski, apoi, N. Pașaliu, Hakil Rifat și Albert Alalui¹⁶. Referindu-ne la probleme de interes național, subliniem problema coloniștilor din "Macedonia și din Gorj" și problema abuzurilor administrative, proverbiale în această parte de țară.

Paralel cu ziarul de la Silistra, "Glasul țăranilor", pe care l-am amintit, pentru că cele două ziare din Cadrilater ale PȚR făceau trimiteri de la problematica unui județ la altul, apare, la Bazargic, între decembrie 1932 – octombrie 1933 și în octombrie 1935, ziarul "Plugarul". Periodicul, care publică și unele articole în limba bulgară, privește problema repartiției proprietății funciare, face propagandă partidului, atacă PNȚ, popularizează programul PȚR, în fine, dă informații despre viața internă a partidului. Pentru a-și păstra partizanii, promite, totuși, în câteva rânduri, că "Domnul Iunian va veni la putere"¹⁷.

În județul Caliacra, în întrunirile și în presa PȚR, se cere înfăptuirea unui program economico-social-politic, care să ducă la progresul general al județului și al Dobrogei. Se cere: slăbirea centralizării administrative excesive, legarea Cadrilaterului și Bucureștiului printr-o altă cale ferată și un pod peste Dunăre,

înființarea de bănci sătești, construirea de școli, se atacă administrația locală abuzivă și se critică lipsa de acțiune, dezinteresul Centrului față de periferie. De pildă, se cer serioase măsuri cu caracter edilitar pentru orașul Balcic, aflat în mare suferință.

Pe plan electoral, organizația nu s-a dovedit a fi atât de puternică pe cât lăsa să se înțeleagă propaganda sa. Aici aveau un cuvânt de spus partidele tradiționale și, uneori, unele puseuri electorale de dreapta. De pildă, în alegerile din 1933, se propunea o listă largă, formată din dr. M. Păcurariu, institutorul M. Papazisu, Coliu Iceresky – agricultor -, Iacob Hagi Abdula – institutor -, iar, pentru Senat, farmacistul N. Lagara¹⁸. Organizația obține rezultate cu totul ne semnificative, atât în alegerile din 1933, cât și în cele din 1937¹⁹.

În ultimă instanță, organizația județeană a PȚR – Caliacra, n-a fost mai mult decât o prezență și s-a recomandat doar prin luările de cuvânt, ce-i conferă președintelui ei o oarecare personalitate pe plan central.

Organizația județeană Durostor a P.Ț.R.

Ca și la Caliacra, putem vorbi despre o serie de probleme specifice, referindu-ne, în primul rând, la cele etnice, la structura etnică a județului, dar și la cele economice²⁰. Organizația apare ceva mai târziu decât în celelalte județe. La 5 martie 1933, avea loc, la Siliștra, o întrunire, largă, dacă e să ne gândim la dimensiunile județului și a politicului în județ, la care se expun principiile și programul noului partid. Între vorbitori, în limba turcă - învățătorul Saban și în limba bulgară - d-na A. Negoescu. Aceasta din urmă cere noului partid să susțină lărgirea drepturilor politice și asupra femeilor. Deși PȚR n-a avut organizații de femei, ci doar ideea existenței lor, problema unui vot universal *cu adevărat* și extinderea drepturilor politice ale femeilor va impune organizația din Durostor printre cele dintâi ale partidului. La această întrunire a luat parte și Grigore Iunian. El a insistat pe problemele general-naționale, a "adiat" puțin problema națională, l-a împuternicit pe Aurel Negoescu – institutor, cu organizarea și conducerea județenei Durostor²¹. Dacă e să credem ziarul acestei organizații, anume "Glasul țăranilor", de la Siliștra, în județ, s-au înființat 70 de organizații, cu peste 4000 de membri²². Credem că ziarul trecuse de la un alt partid, căci, în 1933, era în anul VI al apariției. Exagerarea exorbitantă a numărului de membri e specifică provinciei. La un nou Congres al organizației din județul Durostor, ținut în octombrie 1933, participau reprezentanți ai celor 65 de organizații comunale. Acum, abia, ne informează presa centrală a PȚR că se constituie, definitiv, organizația județeană, că aceasta va fi condusă de la Centru, de secretarul general al PȚR din acel timp, Leon

Rădulescu. Din nou, se exprimă dorințe specifice ale turcilor, bulgarilor și "macedonenilor"²³. Două supoziții de realități, contradictorii: pe de o parte, faptul că nu poate să aibă un președinte local și era nevoie de un fulgurant secretar general al PȚR, iar, pe de alta, faptul că organizația era destul de puternică pentru a cumpăra un ziar cu o oarecare vechime și a-l face organul său de presă. Organizația participă în alegerile din decembrie 1933.

În octombrie 1935, are loc o nouă schimbare de conducere. "Deșteptarea" – organul central de presă al PȚR – o făcea publică, printr-un anunț. Având în vedere că Leon Rădulescu era prea ocupat la Centru și faptul că între organizațiile de Caliacra și Durostor erau multe similitudini, președintele de Caliacra, D. Păcuraru, era însărcinat să conducă și organizația județeană Durostor²⁴. Nici această organizație județeană din Cadrilater nu reușește să se impună în contextul politic al celor două județe. În alegerile comunale din 1937, aceasta lansa un manifest electoral²⁵, care dă un oarecare rezultat în comuna Voievodul Mihai, iar, în comuna Ceatal, lista țărănist-radicală se situează pe locul 4²⁶. În comuna Servena, va primi 4 locuri din cei 10 consilieri comunali, ceea ce e un rezultat notabil. În fine, la alegerile generale din decembrie 1937, lista PNȚ se clasa în județ pe locul 6 din 8, cu 763 de voturi²⁷.

x

Nu ne e dat să urmărim măcar destinele politice ale frunțașilor PȚR din județele Durostor și Caliacra. Regimul de autoritate regală făcea tabula rasa din partidele politice, iar, în 1940, Cadrilaterul era cedat Bulgariei, în condițiile cunoscute. În județele Cadrilaterului, viața politică agoniza²⁸.

Ceea ce sugerăm, în ultimele rânduri ale acestei comunicări, este că trebuie urmărite, oarecum, lucrările istoricilor bulgari, inclusiv despre Dobrogea interbelică²⁹, presa generală de mare respirație din Dobrogea - gășibilă în lucrarea lui Dumitru Constantin Zamfir și Octavian Georgescu -, trebuie aprofundate, "stoarse" adică, cele câteva numere din ziarele de la Silistra și Bazargic ale PȚR și, dacă e cazul, să se urmărească și unul sau două ziare locale, care ar putea reflecta locul organizațiilor județene Durostor și Caliacra ale PȚR.

x

Cred că, un cercetător tânăr și ambițios, care știe să înnoate în locuri și subiecte minore, ca acesta, de pildă, de aici trebuie să plece, pentru a pătrunde spre adevărata istorie a locurilor și oamenilor, mai ales că

despre Cadrilater se scrie numai pe 2-3 subiecte foarte bătătorite. Și, la urma urmei, încă nu părem a fi conștienți de dimensiunea locurilor și problemelor "minore", dar ele constituie ca o completare, și chiar un fel de erată, pentru problemele "mari, generale", adevărate șosele. E timpul să călcăm și pe cărări, pe unele "inventându-le" chiar noi.

NOTE

1. Gh. Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănist Radical – Grigore Iunian în istoria României (1932-1940)*, Ed. Sfera, București, 2000
2. Nicolae Mischie, *Grigore Iunian și epoca sa*, Clusium, Cluj-Napoca, 2000
3. Gh. Dumitrașcu, *op.cit.*, p. 77-112
4. Gh. Dumitrașcu, *Grigore Iunian (1882-1940). Note pentru o biografie politică*, în "Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu", Ed. EMPRO, Focșani, 1999, p. 532-590; Vezi și Nicolae Mischie, *Grigore Iunian, apărător al regimului democrat din România*, Ed. Fundației "Constantin Brâncuși", Tg. Jiu, 2000
5. Gh. Dumitrașcu, *Organizațiile județene Tulcea și Constanța ale Partidului Țărănist Radical*, în "Comunicări de istorie a Dobrogei", 2, MINA, Constanța, 1983
6. Gh. Dumitrașcu, *Locul Partidului Țărănesc Radical...*, p. 67, 103
7. Vezi, în mod expres, revista "România de la Mare – Revistă de istorie și civilizație românească", Constanța, III, nr. 3-4, 1994
8. De pildă, valoroasa lucrare a lui Dumitru Constantin Zamfir și Octavian Georgescu, *Presa dobrogeană. Bibliografie comentată și adnotată*, Biblioteca Județeană Constanța, 1985 (cuprinde 508 publicații dobrogene, însă fără vreo referire la Cadrilater); Mai nou, vezi Adrian Rădulescu și Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Ex Ponto, Constanța, 1998 (Ediția a II-a a unei lucrări mai vechi, care era obligată să facă abstracție de Cadrilater – vezi, mai ales, p. 152, 200, 201 și toate localitățile importante ale celor două județe). Valentin Ciorbea, *Evoluția Dobrogei între 1918- 1944. Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 381- 383. În tot ceea ce am publicat până în 1989 privitor la Dobrogea, (*"Dobrogea e meseria mea"*), am fost obligat să evit orice trimitere la Cadrilater. Totuși, recunosc aici că, în cele 2 articole privitoare la intelectualii Dobrogei din revista "Pontica", am trecut și personalități românești din cele două județe, însă am specificat pe larg *"Dobrogea"*, fără a face trimitere la, de pildă, "Silistra" sau "Turtucaia".
9. "Glasul țăranilor", Silistra, nr. 35, 5 mar. 1933
10. "Plugarul", Bazargic, nr. 4, feb. 1933; nr. 5, apr. 1933
11. "Deșteptarea- Organ central al PȚR", București, nr. 4, 21 mai 1933
12. *Loc. cit.*
13. "Deșteptarea", nr. 4, 21 mai 1933

14. Facem, încă o dată, remarca după care, ziarul "Glasul țăranilor" apărea la Silistra, capitala județului Durostor, iar "Plugarul" apărea la Bazargic, era un ziar mai vechi, dar, problemele celor două județe erau identice și, la un moment dat, aveau același președinte, pe dr. Păcurariu.
15. Vezi *Enciclopedia României*, vol. II, p. 102-113. Nu se dă, din recensământul pe 1930, componența pe etnii. Totuși, judecând după procentajul de ortodocși – 70,4%, înțelegem că elementul musulman, turci-tătari, era sub 30%. Deși, aveau 134 de geamii musulmane. Pentru o relativă luminare, iată numărul locașurilor de închinăciune: 43 biserici ortodoxe (din care 3 grecești), 7 capele ortodoxe, o biserică romano-catolică, una armeano-gregoriană, o sinagogă și, cum am spus, 134 geamii musulmane (p.12). Revista "România de la Mare", amintită, mi se pare, oricât de ciudat ar părea, cea mai importantă din punctul de vedere al expozeului politic. Vezi L. Stoica, *Dobrogea de Sud în contextul istoriei poporului și statului român (1913-1940)*, p. 6-11. De aici, această statistică, privind evoluția pe etnii a populației Dobrogei de Sud: *români* – 1912 = 6 602 (2,3%), 1928 = 49.983 (14,7%), 1938 = 108.404 (29%); *bulgari*: 1912 = 121 925 (43%); 1928 = 133.077 (39,3%); 1938 = 150.763 (40,5%); *turco-tătari*: 1912 = 136.224 (48%); 1928 = 137.439 (40,6%); 1938 = 96.869 (26%); *diverși*: 1912 = 18.026 (6,3%); 1928 = 18.398 (5,4%); 1938 = 16.022 (4,3%). I.Dobrogeanu /Nu e tot Stoica Lascu?/ *Statul nostru și politica de întărire a românismului din Dobrogea de Sud*, p. 19-29
16. "Deșteptarea", nr. 56, 9 iun. 1935
17. "Plugarul", nr. 4, 14 apr. 1933; nr. 5, 9 sep. 1933
18. *Loc. cit.*
19. "Deșteptarea", nr. 25, 6 dec. 1933
20. *Enciclopedia României*, vol II, p. 183-187. Vezi și Apostol D.Culea, *Cât trebuie să știe oricine despre Dobrogea*, Ed. Casei Școalelor, București, 1928
21. "Glasul țăranilor", nr. 36, 2 iul. 1933; "Deșteptarea", nr. 1, 30 apr. 1933; nr. 2, 7 mai 1933
22. "Glasul țăranilor", nr. 36, 2 iul. 1933
23. Nicolae Gușa, *Aromânii (macedonenii) în România*, Ed. Muntenia, Constanța, 1996. (Vezi, mai ales, p. 7-60); Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op.cit.*, p. 431-435 (vezi și p. 428-431; 436-437)
24. "Deșteptarea", nr. 63, 24 nov. 1935, p. 2
25. *Loc. cit.*, nr. 82, 9 feb. 1937
26. "Dimineața", 19 feb. 1937; "Deșteptarea", nr. 83, 1 mar. 1937
27. "Dobrogea Jună", Constanța, nr. 234-235, 28 dec. 1937
28. Stoica Lascu, *Aspecte privind prezența organizatorică a partidelor burgheze în județul Constanța (1918-1938)* (I), în "Pontica" XVII, 1984, p. 187-198; (II), în "Pontica", 18, 1985, p. 307-326; Valentin Ciorbea, *Organizații din Dobrogea de Sud ale partidelor politice (1918-1938)*, în "România de la Mare", nr. 3-4, 1994, p. 40-42; Puiu Bordeiu, *Mișcarea legionară în Dobrogea în contextul anului 1933*, în "Analele Dobrogei", serie nouă, 4, nr. 1, 1998, p. 131-147; *Evoluția mișcării legionare în Dobrogea între anii 1934-1936*, în "Analele Dobrogei", serie nouă, 5, nr. 2, 1999, p. 221-238; *Mișcarea legionară în Dobrogea în perioada*

regimului monarhiei autoritare (10 februarie 1938 – 5 septembrie 1940), în "Analele Dobrogei" serie nouă, 7, 2002, p. 202-213; Puiu Bordeiu, Valentin Ciorbea, Aspecte din activitatea desfășurată de mișcarea legionară în Dobrogea (1933-1940), în "Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu"

29. Iorgu C. Boboc, *Aspecte privind prezența Dobrogei în preocupările istoriografiei bulgare*, în "România de la Mare", nr. 3-4, 1994, p. 57-59

THE RADICAL PEASANTS PARTY IN DOBRUDJA. THE COUNTY ORGANIZATIONS, DUROSTOR AND CALIACRA Abstract

The author presents the situation of the Radical Peasants Party and that of the county organizations in Durostor and Caliacra, mentioning that the measure unit for a party during the 1920 ies and 30 ies was the elections result, both local and parliamentary.

The county organization was the measure unit for quantity and quality. The Radical Peasants Party for instance had strong county organizations in Lapusna, Soroca, Brasov, Gorj, Odorhei.

In Dobrudja Grigore Iunian's party was not strong.

The political destinies of the RPP's leaders in the Durostor and Caliacra counties could not be followed. The king's autocracy destroyed all political parties and in 1940 the Cadrilater region was given to Bulgaria under the conditions we already know.